

Samhällsekonomisk utblick

– om inflation

November 2022

Inflation innebär en ökning av den allmänna prisnivån och det gör att färre varor och tjänster kan köpas för samma mängd inkomster. Prisnivån har ökat mycket snabbt under året och inverkar på den ekonomiska utvecklingen. I denna utblick diskuterar vi inflation.

Sverige och många länder i världen har under lång period haft stabila och relativt låga årliga prisökningar. Perioden före pandemin och tillbaka till mitten på 1990-talet har ökningstakten pendlat runt 2 procent. Ökningstakten har även varit lägre och det har till och med funnits perioder av fallande priser (se figur). Det är flera faktorer som ligger bakom denna långa period av stabila priser. Globalisering, teknisk utveckling och minskade transportkostnader är tre centrala faktorer.

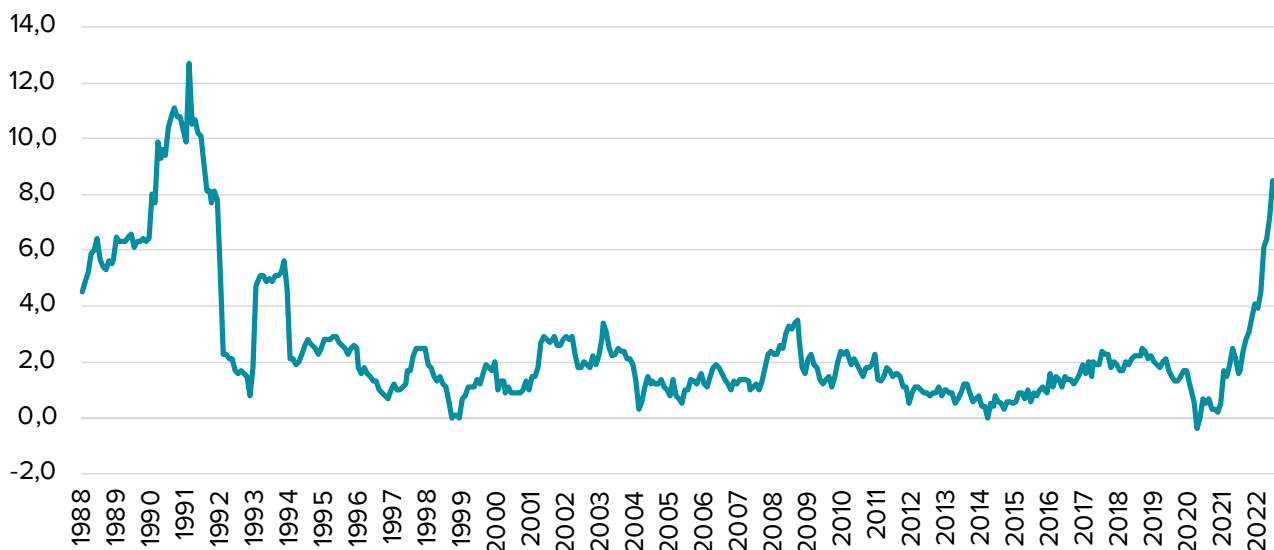
Under 1990-talet integrerades Kina i världsekonomin och tog genom relativt lägre produktionskostnader över delar av världens tillverkning av konsumtionsvaror och insatsvaror till industrin. Landet har också blivit en marknad för andra länders produkter. Samtidigt gjorde utbyggnaden av containerfrakter att stora mängder varor kunde skeppas mellan länder relativt billigt. Komponenter kunde tillverkas till låga priser i ett land och sättas ihop i ett annat. Den tekniska utvecklingen gjorde det enklare att hantera produktionskedjorna. Detta både pressade produktionskostnaderna och ökade utbudet av varor, vilket pressade priserna.

Den tekniska utvecklingen var stark under 1990-talet. Nya tjänster och produkter utvecklades och den nya tekniken medförde effektiviseringar och ökad produktivitet under början av 2000-talet. Samtidigt ökade konkurrensen mellan internet-baserade företag och vanliga butiker, vilket minskade utrymmet för prishöjningar. Teknisk utveckling i kombination med fördjupat ekonomiskt samarbete mellan länder gjorde att flera bedömare så sent som 2021 trodde att inflationstakten inte skulle dra iväg under 2022. Men pandemin minskade det globala utbudet och det pressade upp världsmarknadspriserna på varor och insatsvaror. Utbudsproblemen påverkar fortfarande priserna.

Utbyggnaden av containerfrakter påverkade världsekonomin när stora mängder varor kunde skeppas mellan länder relativt billigt.

Konsumentprisindex med fast ränta (KPIF), månadsdata

Källa: SCB

Den tekniska utvecklingen i kombination med fördjupat ekonomiskt samarbete mellan länder gjorde att flera bedömare så sent som 2021 trodde att inflationstakten inte skulle dra iväg under 2022.

Sett i ett strikt ekonomiskt perspektiv skapade pandemin flera problem. Städer tömdes på människor, tjänstemän gick hem och servicenäringar som restauranger och hotell tvingades slå igen. Flyg- och tågtrafik nästan upphörde och i många länder gick produktionen ned på extremt låga nivåer. Samtidigt blev varor liggande i hamnar för att det inte fanns personal för lastning.

I takt med att pandemin avtog ökade efterfrågan på varor, centrala insatsvaror och transporter och det satte ytterligare press uppåt på den internationella prisnivån. Utbudet hann inte återhämta sig innan Ryssland invaderade Ukraina. En av krigets ekonomiska effekter är att inflationstrycket ökar i hela Europa.

Kriget har medfört ökade världsmarknadspriser på spannmål, andra jordbruksprodukter, vissa komponenter samt olja och gas. Det har spillt över i snabbt stigande priser på energi, transporter och andra insatsvaror för företagen.

Nu ökar priserna brett och den senaste mätningen som är för september visar att priserna har ökat med 9,7 procent på årsbasis. Det är en ökningstakt som senast registrerades i början på 1990-talet. Prognoserna är att priserna kommer fortsätta öka under 2022, vilket kan innebära att inflationstakten vissa månader kan bli tvåsiffrig.

Köpkraften minskar när det är inflation och ju mer bestående den blir desto mer kommer vi ställa om våra inköp. Ökade priser innebär att vi kan köpa mindre och för hushåll med små resurser är

denna inkomsteffekt betydande. Vi kommer också försöka byta ut de dyrare varorna mot liknande som är relativt billigare. Sådana substitutionseffekter behöver inte vara dåliga.

Exempelvis är det bra om konsumtionen av hälsofarliga produkter minskar och konsumtionen av produkter som är bra för miljön ökar. På så vis kan höga priser sända signaler som leder till långsiktiga positiva förändringar.

Det skenande priset på el, bensin och gas blev storpolitik i hela Europa och i den svenska valrörelsen under hösten 2022.

Den diskussionen är aktuell i samband med de ökade energipriserna som förväntas stiga fram till nästa år. Det ökar kostnaderna för hela samhället, vilket är ett starkt motiv att begränsa effekterna av prisökningarna. Pristak har föreslagits i flera länder och även beslutats. Det är en åtgärd som är ekonomiskt tveksam eftersom efterfrågan kommer ligga kvar på den nivå där taket sätts. Dessutom får de som använder mest el störst kompensation, vilket ger små incitament att förändra konsumtionen. Eftersom utbudet är för litet bör strävan vara att minska konsumtionen.

Därför anser många ekonomer att det är bättre att låta priset vara (utan interventioner i form av tak) och istället rikta stöd till dem som främst behöver det. Men ett ekonomiskt stöd till följd av ökade priser måste vara temporärt för att minimera risken att det byggs upp en förväntan om att staten i varje situation ska gå in och lindra effekter av andra prishöjningar.

Samhällsekonisk utblick är en ny serie där Sacos chefsekonom Håkan Regné och Sacos samhällspolitiska chef Lena Granqvist analyserar viktiga skeenden i samhällsekonomin.

Inflation medför minskad köpkraft och det kan leda till ökade lönekrav. Historien visar att det riskerar spilla över i ytterligare prishöjningar och till slut i pris-och-lönespiraler som är svåra att hejda. Ett höjt kostnadsläge kan försämra företagens internationella konkurrenskraft och medföra personalnedskärningar. Arbetslöshet minskar den samlade konsumtionen och det är negativt för tillväxten. Det finns således starka skäl att hålla nere inflationstakten. För alla!

Lena Granqvist, samhällspolitisk chef
Håkan Regné, chefsekonom

– november 2022

Saco, Sveriges akademikers centralorganisation, är den samlande organisationen för Sveriges akademiker. Vi är en partipolitiskt obunden facklig centralorganisation. Sacos 22 självständiga förbund företräder yrkes- och examensgrupper från hela arbetsmarknaden, inklusive egenföretagare. Något som förenar våra medlemsförbund är akademisk utbildning, kunskap, kompetens och yrkesstolthet. Totalt är över 940 000 akademiker medlemmar. Som företrädare för Sveriges akademiker är det självklart för Saco att ständigt påverka kunskapsnivån i Sverige. Utbildning och forskning som ger kunskap är en investering för såväl samhället som individen och är en av de viktigaste faktorerna för tillväxt och utveckling av ett samhälle.

